

Martin Kirigin

LITURGIJSKO ČITANJE BIBLIJE

Za dublje je i plodonosnije slavljenje našega svetog bogoslužja s pravom rečeno da mu najviše može pomoći duhovno čitanje i razlaganje objavljene nam Božje riječi. Nije, naime, dosta Bibliju čitati kao koju mu drago drugu knjigu. I tu nas može i mora voditi radoznalost, ali ona prava, kršćanska, svojstvena Božjem djetetu koje su Svetom pismu gleda pismo što mu ga je osobno upravio nebeski Otac. Stoga uz doslovno shvaćanje onoga što nam kaže biblijsko slovo, trebamo tražiti i sve ono na što dotični tekst upućuje svakog pojedinca, što ga poučava i obvezuje, čime ga izaziva. Nikada nećemo posvema doprijeti do svega blaga što se na jedan ili drugi način nalazi u Objavi. U takvom su nutarnjem, dubljem i, recimo najtočnijem, *duhovnom čitanju* Biblije pravi majstori bili crkveni oci i pisci, počevši na Istoku od Origena i na Zapadu osobito od Augustina (a od obojice imamo prijevoda i na hrvatskom jeziku).

Više slojeva Biblije

Takvom duhovnom čitanju svetopisamskih tekstova obično prethodi njegovo *moralno-asketsko* shvaćanje i primjenjivanje. Iako je to vrlo važno, ne smije se kod toga ostati zbog pogibelji da se navješćivanje Božjih poruka ne pretvori u općenito i barem djelomice neuspješno moraliziranje. Još bi gore bilo kada bi se to pretvorilo u isticanje raznih poroka bilo koje zajednice ili njezinih članova koji često nisu ni prisutni. Obično se takve propovijedi dopadaju kao moralne razvodnjene juhe, k tome dugo kuhane i prekuhavane.

Daleko je važnije, upravo zbog životnih biblijskih naputaka, u Svetom pismu *tražiti vjerske istine* što nam ih je Bog sam objavio o sebi i o svojim divnim djelima. Takvo nam čitanje ne samo obogaćuje vjeru već i najuspješnije služi za utemeljivanje i opravdavanje svih veza i obveza što nam ih nameće Savez s trojednim Bogom. Tu mišljeno dogmatsko čitanje Biblije obično traži više osobnoga truda i studija, pravoga i poniznog duha, k čemu se svakome ne da ni uputiti a kamoli u tom radu ustrajati i napredovati. S Božjim, dakle, rasvjetljenjem treba kopati uvijek dublje i tražiti nebesko blago i biserje (usp. Mt 13, 44-46).

Od prvoga djetinjstva znamo, barem mi stariji, katekizamski odgovor na temeljno pitanje zašto smo na svijetu, a ima ga na početku i novi "Katekizam Katoličke crkve": Na svijetu smo da Boga spoznamo, da ga ljubimo i da mu služimo. A svemu je konačni cilj da se spasimo. Dok se prva naša zadaća odnosi na dogmatiku, druga uključuje svu moralku i asketiku prema Isusovim riječima: "Tko ima moje zapovijedi i čuva ih, taj me ljubi" (Iv 14,21). No, jedno nas i drugo područje, vjerovanje i opsluživanje zapovijedi, vodi k tome da Bogu ili Boga služimo. Tu svoju obvezu u prvom redu i najbolje ispunjavamo *svetim bogo-služnjem*. Ono je tako važno i uzvišeno da će od svih ljudskih djelovanja samo to biti nastavljeno i već se prenosi u nebesku vječnost. Budući da je u njemu uključena ne samo sva naša nego - što je odlučujuće - i sva Isusova ljubav s pravom smijemo i moramo našu liturgiju usporediti te donekle i izjednačivati s božanskom krepošću ljubavi, o kojoj je zapisano da jedino ona ne prestaje nego se nastavlja i u nebu (usp. 1 Kor 13,10-13).

Koliko će to naše bogoslužje, kako vjerujemo i nadamo se, ondje biti *prožeto ljubavlju* ovisi poglavito o našoj ljubavi kojom ovdje obavljamo svete čine. Vremenito će biti pretvoreno u vječno, kako se ono slavi gore, a Duh je Sveti htio da nam to iznese završna biblijska knjiga. Ima u njoj zagonetnih poglavlja o sudbonosnoj borbi dobra i zla, ali ta će jednom posve prestati. Često nas slikama starozavjetnoga bogoslužja Otkrivenje upoznaje, i to toliko da to možemo čitati i smijemo pjevati, s onim najljepšim što čine anđeli i svi nebesnici. Knjiga je ta posebno prikladna pri svršetku crkvene godine, a u njezinu je ljepotu kao malo tko bio uvjeren o. Jure Radić koji je godinama uvijek iznova u grčkom izvorniku čitao Ivanovo

“Otkrivenje Isusa Krista” (Otk 1,1). Koliko ga mi čitamo i u časoslovu pjevamo?

Na prvi je pogled jasno kako nas to završno djelo božanske objave upućuje i pomaže da čitavu Bibliju čitamo i shvaćamo *liturgijski*. Bez sumnje su važna i kao podloga potrebna gore spomenuta čitanja Svetoga pisma, ali to je njima kao kruna. Stoga se zbog našega života na zemlji i u nebu, uz dogmatsko i moralno-asketsko čitanje, imamo s Božjim rasvjetljenjem sve više upućivati u shvaćanje kojim je Crkva Bibliju preuzela u svoje bogoslužje; a to ga, i to prije i poslije njega, preporučuje za naše osobno čitanje i razmišljanje. Tek to će nam pomalo ali stalno otkrivati presvetu Euharistiju.

Primjer talijanske Biblije

Tako je zovemo jer ju je s podnaslovom “Božja riječ zapisana za nas” u cjelovitom prijevodu s bilješkama izdala njihova biskupska konferencija (CEI). Značajno je da to kao službeno izdanje (Marietti, Sveti četvrtak 1980) ima i par stručnih rasprava pod zajedničkim naslovom: *Liturgijsko čitanje*. Nema tu rasprava o drugim (dogmatskim, moralno-asketskim) čitanjima nego baš o našem. Jamačno su smatrali da je liturgijsko čitanje Biblije, ako je pravo shvaćeno, ne samo najvažnije nego, nažalost, često i najmanje gajeno. Isto je tako značajno da te rasprave nisu napisali liturgijski stručnjaci, kojima bi se mogao predbaciti pretjerani panliturgizam, nego profesori biblijskih znanosti. Zaslužilo bi te rasprave u cjelini prevesti i što više ih i kod nas uvažiti. Evo ovdje barem nekoliko njihovih glavnih misli i izričaja, kao i domišljaja koje su izazvali.

Kod toga ćemo biblijske navode označiti samo imenom knjige i brojkama redaka pretpostavljajući da se takvi tekstovi, kao i sve što se piše uz Bibliju, čitaju s njom u ruci. Barem toliko traži i zaslužuje Božja riječ, ako hoćemo da se na nama ispuni Heb 14,12-13. Ako joj to kod koga uspije, onda će taj doživjeti prorokovu sreću (Jer 15,16). Kako se do toga dolazi, vidi 2 Pt 1,16.19-21.

Suvremena liturgijska obnova slabo napreduje u svome produbljivanju jer se premalo uvažava što je Drugi vatikanski sabor propisao u čl. 25. svoje konstitucije o božanskoj objavi, gdje se nalazi

i prijetnja sv. Jeronima: "Nepoznavanje Pisma jest nepoznavanje Krista." Iz istinskog poznavanja uloge Biblije u liturgiji, osobito po biblijskim čitanjima u obredima, doživljavamo i *Kristovu prisutnost*. I to ne bilo kakvu već onu koja se pretvara u najtješnje sjedinjenje s njim (usp. Iv 6,57). Dakako, do toga se dolazi koliko smo u Bogu svjesni svetog događanja, koliko smo sabrani i, Svetim pismom napojeni, istinski sudjelujemo u svetom bogoslužju.

Kako je npr. kod molenja psalama sjedinjeno naše i Kristovo djelovanje, talijanska Biblija pokazuje ovim Augustinovim navodom (Izl 2 uz Ps 26): "Kada bismo rekli da su riječi psalma, što smo ih čuli i djelomice pjevali, naše, trebali bismo se bojati da ne govorimo istinu: u stvari su to više riječi Božjega Duha nego li naše. S druge strane, kad bismo rekli da to nisu naše riječi, bez sumnje bismo lagali: u stvari, jaukanje (u psalmima često izražavano) ne dolazi nego od onoga koji trpi ... Dakle, istinito je jedno i drugo: to je naš glas i nije naš. Glas je to Božjega Duha, jer bez njegova nadahnuća ne bismo te riječi mogli izreći; ali s druge strane, nisu njegove riječi jer Duh Sveti ne zna za bijedu i trpljenje. Stoga te riječi govorimo mi u svojoj bijedi i mucu, naše su jer izražavaju naše nevolje. No isto tako te riječi nisu naše jer samo darom Duha Božjega znamo zaslužno jaukati."

Upravo nas liturgijsko čitanje Biblije može najviše uvjeriti da je Bog nadahnitelj i glavni pisac svetopisamskih tekstova. Oni nas navode da nam utjelovljenje Božje riječi bude *sve prisutnije* i kao osobno doživljeno. Isus treba sve više postajati naš Veliki svećenik i jedini Posrednik između Boga i ljudi (usp. 1 Tim 2,5). Takvo nas biblijsko čitanje ima uvoditi i sve više učvršćivati u najkorisnijoj nam vjerskoj stvarnosti kojom se imamo "uglaviti u Kistu" (Ef 1,10). Dok što dublje ne usvojimo vjersku istinu da je Crkva otajstveno Kristovo tijelo, kojemu je On glava i mi udovi, naše će čitanje Biblije biti jednostrano, polovično i premalo životvorno. Ne zaboravimo da je Pio XII. dublju i ispravno shvaćenu liturgijsku obnovu očekivao baš na temelju te vjerske stvarnosti. Stoga je najprije izdao encikliku o Crkvi kao otajstvenom Kristovom tijelu (god. 1943.) i zatim onu o svetoj liturgiji ("Mediator Dei", 1947. godine).

L. Pacomio, bibličar koji je zamislio ovo izdanje talijanske Biblije, piše: "Čitavo Pismo Staroga i Novoga zavjeta donosi niz izričaja s kojima, govoreći o Božjemu Duhu, kaže da on 'počiva nad

(nekim ili nečim)', 'silazi', 'dolazi', 'zaodijeva'. Bog uzima čovjeka u svoj posjed i na 'neodoljiv ga način' nosi da u prvom redu *djeluje, govori, piše*". Isti bibličar zaključuje: "U liturgiji je prisutan Krist jer je tu sazvana Crkva da slavi, čita, navješćuje napisanu Božju riječ. Stoga je Kristova poruka tijesno povezana s napisanom spasonosnom Božjom riječju i ne zvuči kao obična ljudska riječ. To nužno obvezuje cijelu Crkvu, a pojedinac se ima za to sam odlučiti i sebe unijeti u takvo spasenjsko stanje i raspoloženje." Tu je na mjestu biblijski poziv za koji ne smijemo dopustiti da nas mimoide a da na ne odjekne umom i srcem (Otk 3,20).

Petoknjižje i liturgija

Gornje je rečeno imajući pred očima čitavo Sveto pismo kao cjelinu. Bez sumnje je Biblija za sve ljude "*lex credendi* - zakon, temelj i sadržaj našega vjerovanja" i "*lex vivendi* - zakon po kojemu nam je živjeti", ali i "*lex orandi* - zakon i put koji nas vodi kako imamo Boga moliti i štovati". Kao da je sve što nam je Bog htio objaviti sadržano u Ps 50, r. 25: "Pravo me štuje onaj koji prinosi žrtvu zahvalnu; i onomu koji hodi stazama pravim - njemu ću pokazati spasenje svoje." I tu je značajno ono što je istaknuto na prvom mjestu i konačno kako je svemu cilj da se spasimo, ili bolje da nam Bog pokaže i milostivo udijeli svoje spasenje.

Do njega se dolazi *sredstvima spasenja*, svetim otajstvima što ih je sam Bog ustanovio u svojoj Crkvi, najprije u Starom zavjetu, a onda neizmjerljivo spasonosnije u Novom zavjetu. No liturgija se naše Crkve dobrano obazire na starozavjetno bogoslužje, mnogo od njega uzima i ne samo iz samoga onog bogoslužja već iz cijele povijesti spasenja, a ta je od prvoga početka zahvaćena Petoknjižjem. Ovo talijansko izdanje Biblije ima stoga posebnu vrijednu raspravu o našoj liturgiji u svezi s prvim svetopisamskim knjigama. Napisao ju je nadbiskup u Bariju M. Magrassi, koji je svoj postdiplomski studij završio magisterijem na Biblijskom institutu u Rimu.

Raspravu počinje tvrdnjom: "Teško je naći više mjesto od onoga što ga u liturgiji zauzima povijest i sadržaj Petoknjižja. S tim se mjestom valjda izjednačuju sve ostale starozavjetne knjige uzete zajedno. Smisao mu i važnost možemo shvatiti pomoću velikih načela

što ih je liturgija posudila od Otaca i na temelju kojih ona tumači i ostvaruje sve biblijske knjige.”

Liturgijska načela za tumačenje Svetoga pisma

Nadbiskup navodi jedanaest takvih načela i bit će najbolje ovdje doslovno prevesti prvo i zadnje, a ostale navesti sažeto s nekoliko riječi.

“1. Biblijske nam knjige iznose *veliko i jedinstveno događanje*, kojemu je Bog početnik (protagonist, a tu je trčka i latinska riječ koje označuju djelo i vodstvo), spasenje ljudi je svrha, a Krist ‘telos - postignuti cilj’, konačna meta prema kojoj je sve događanje usmjereno i stalno ide. Krist *ab alto* (s visoka) i *ab ante* (od prije), od prvog početka (kako dobro kaže Teilhard de Chardin) sve to događanje u sebi polarizira (obuhvaća kao dva pola čitav globus). U svoj prvi dolazak u Betlehemu privlači u se svu prethodnu povijest koja mu je kao priprava; Krist paruzije (drugoga dolaska na svijet) u sebi polarizira čitavu povijest Crkve koja zapravo produžuje ono što Biblija iznosi.”

2. Ta povijest ima *organsko-napredno ustrojstvo*. Svaki njezin odsjek pripravlja novi i na neki ga način sadrži i anticipira.

3. Što se dogodilo u Starom zavjetu navještaj je i pralik (usp. 1 Kor 10,11) onoga što opisuje Novi zavjet. Za oba je zavjeta *plan jedinstven*.

4. Ono što je napisano o stvaranju svijeta do onoga što ga predviđa drugi Izaija, valja kao “*nanovo čitati*” (Gelin) jer se to sve događalo i događa zapravo u *istom vremenskom tijeku i rasponu*.

5. Dolaskom kršćanske ere *opet se ponavljaju* događaji izneseni u knjizi Izlaska (L. Cerfaux) jer Krist nije samo novi Adam već i novi Mojsije.

6. Kristov se misterij odvija na trima, usko *povezanim razinama*: Izlazak ga unaprijed ocrtava, Evanđelje dovršuje, sakramenti produžuju.

7. Nutarnja i sjedinjujuća *rasporedba* (ekonomija spasenja) iz Petoknjižja prelazi u crkvene sakramente, dakako, na višoj razini.

8. Sakramenti su *Božje divote* našega vremena iako se naizvan ne događaju istom veličanstvenošću, a to stoga jer vrijeme Crkve kao svoju oznaku ima skrivenost, otajstvenost (usp. Kol 3,3).

9. Biblijski se izvještaji ne smiju uzimati kao neki tečaj iz povjesne struke. Oni *našom liturgijom* navješćuju ono što se otajstveno događa u sakramentalnim znakovima.

10. Dva konkretna primjera: kada Mojsije iz litice izvabi živu vodu (Izl 17,1-7; usp. III. korizmena nedjelja A) to označuje Krista koji Samaritanki (Crkvi) nudi vodu od koje više neće ožednjeti. *Vazmeno je bdjenje* puno Izlaska, prijelaza preko Crvenoga mora. Slično je s Tijelovom (màna), Uzvišenjem svetoga križa (Mojsijeva zmija), Gospinim blagdanima (usporedba Eve i Marije).

“11. Jasno je kako bi bilo krivo misliti da liturgija u biblijskoj povijesti traži one činjenice koje bi imale pedagoškom uspješnošću osvijetliti bogatstvo cjelokupne sakramentalne milosti. Veza se između tih događaja i sakramentalnih zbivanja *ne odvija na temelju doslovnog čitanja* biblijskih tekstova nego *na objektivnom sadržaju dotičnih činjenica*. Ono prvo je usmjereno prema ovom drugom, i to od same božanske namjene po kojoj se odvija čitava povijest. Biblijski su događaji i činjenice i ujedno proroštva. Zlatousti kaže: “Postoji proroštvo koje je izrečeno riječima i drugo koje se izražava likovima ili slikama.” Ono što se u prvom ostvarilo nesavršeno, to se u liturgiji posadašnjuje potpuno. U njoj imamo ne samo ostvarenje “logosa” (Boga koji *govori* kada se Pismo čita) nego i posadašnjenje “ergona - djela, čina”. U liturgiji biblijske *činjenice* nalaze svoj konačan smisao i svoje vhusko dovršenje.”

Isti pisac još dodaje: “Liturgija tumači Božju riječ time što je izvršuje: konačan smisao Izlaska iznosi činom kojim se ostvaruje istinski Izlazak, kršćanskim krštenjem; do pravog se smisla Saveza dolazi tek euharistijskim činom što ga obnavlja i ponazočuje Onaj koji je svojom krvlju zapečatio konačan Savez (između Boga i ljudi). Na taj način crkveni obredi postaju bremeniti svim spasonosnim stvarnostima koje su ih pripravile. Petoknjižje je prava velepjesan tih stvarnosti.”

Zaključak

Možemo li se čemu nadati od čitanja ovoga članka? Barem ovo: tko god ovako ili nekako slično Bibliju prihvaća, čita, razmatra, shvaća, navješćuje, tumači i primjenjuje, uvijek će svoju homiliju, u najmanju ruku njezin zaključak, kao pravi mistagog smatrati i izvesti kao neposredno pripravljanje na dotično liturgijsko slavlje.

Neposrednije od utjecaja na život - što je poželjno ali i prebrzo ishlapljivo - trebalo bi se liturgijsko čitanje biblijskih tekstova što uvjerljivije i plodonosnije odraziti i ostvariti najprije u samom slavljenju svetih otajstava. U tom nam pogledu mogu mnogo pomoći Ulazna pjesma kao uvod u misnu žrtvu i Pričesna kao pratilica njezinoga žrtvenog blagovanja. No, koliki ih ispuštaju ili nadomještaju svakakvim pučkim pjesmicama?